

Ouders bij medische visite: een waardevolle aanvulling

auteurs

BAS VAN OORT
Emma

Kinderziekenhuis,
Academisch Medisch
Centrum, Amsterdam
en Kenniscentrum
ACHIEVE, Faculteit
Gezondheid,
Hogeschool van
Amsterdam

**JOLANDA MAAS-
KANT**

Emma
Kinderziekenhuis,
Academisch Medisch
Centrum, Amsterdam
en Kenniscentrum
ACHIEVE, Faculteit
Gezondheid,
Hogeschool van
Amsterdam

CORINE LATOUR

Kenniscentrum
ACHIEVE, Faculteit
Gezondheid,
Hogeschool van
Amsterdam

**HANS VAN
GOUDOEVER**

Emma
Kinderziekenhuis,
Academisch Medisch
Centrum, Amsterdam

CORRESPONDENTIE
BAS VAN OORT,
P.J.S.OORT@HVA.NL

De verpleegkundige moet tegenwoordig de patiënt én de informele zorgverlener actief betrekken in het verpleegkundig proces. In het opleidingsprofiel BN 2020 is deze nieuwe wijze van verplegen geëxpliciteerd in de verschillende CanMEDS-rollen.¹ In dit artikel wordt aan de hand van het project "Ouders bij de visite" en een daaraan gekoppeld onderzoek inzicht gegeven op welke wijze verpleegkundigen van het Emma Kinderziekenhuis invulling geven aan een actieve samenwerking met ouders.

TREFWOORDEN

- Medische visite
- Participatie ouders

PROJECT "OUDERS BIJ DE VISITE"

Het Emma Kinderziekenhuis (EKZ) is een gespecialiseerd kinderziekenhuis en onderdeel van het Academisch Medisch Centrum (AMC) in Amsterdam. Er worden veel kinderen met een chronische ziekte behandeld. Het EKZ heeft Family Integrated Care (FIC) als visie op zorg omarmd. FIC is een benadering die een actieve deelname van patiënt en familieleden in de zorg stimuleert, zoveel als mogelijk en gewenst. Daarnaast is het EKZ in 2015 verbouwd waardoor het voor ouders mogelijk is geworden om 24 uur per dag aanwezig te zijn. De medische visite is van oudsher een overleg waarbij ouders niet worden betrokken. Het zijn de artsen en verpleegkundigen die de situatie van het kind bespreken en het beleid voor de komende 24 uur vastleggen. Na afloop van een visite spreken de arts en verpleegkundige, meestal afzonderlijk van elkaar, met de ouders over het afgesproken beleid en de aandachtspunten. In een project van de afdeling Chirurgie-Zuigelingen van het EKZ nemen ouders als volwaardige partner deel aan de dagelijkse medische visite. Ouders, artsen en verpleegkundigen

wisselen informatie met elkaar uit en bepalen gezamenlijk het uit te voeren beleid. In de evaluatie van het project zijn de ervaringen van ouders, artsen en verpleegkundigen verzameld en zijn factoren benoemd die de betrokkenheid van ouders bij de visite beïnvloeden.

METHODE

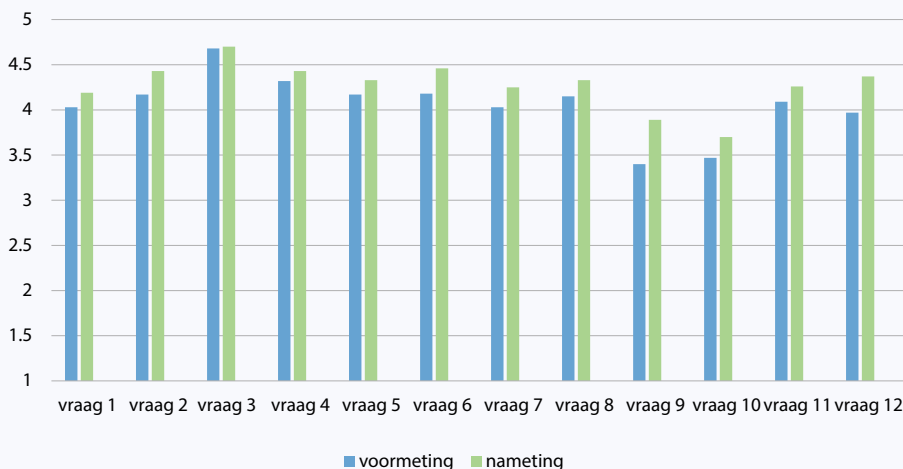
De inventarisatie van de ervaringen van ouders, artsen en verpleegkundigen vond plaats door middel van een voor- en nameting. Met behulp van vragenlijsten konden ouders (12 vragen) en zorgprofessionals (6 vragen) op een vijfpunts-Likertschaal aangeven hoe zij de visite hebben ervaren. Verpleegkundigen en artsen werkzaam op de afdeling ontvingen zowel in de voor- als nameting de vragenlijst. De voormeting werd 1 maand voor start van het project afgenomen en 6 maanden later volgde de nameting. Aanvullend op de evaluatie van het project is een kwalitatieve studie door middel van semigestructureerde interviews uitgevoerd. Van elk interview is een geluidsoptname gemaakt die letterlijk is uitgeschreven. Deze data zijn geanalyseerd door middel van een cyclisch proces van open en focused coderen.

RESULTATEN

Voor- en nameting

In de voormeting hebben 66 ouders, 47 verpleegkundigen (respons 94 procent) en 13 artsen (respons 65 procent) de vragenlijsten ingevuld. In de nameting waren dit 54 ouders, 44 verpleegkundigen (respons 80 procent) en 5 artsen

‘Verpleegkundigen en artsen ervaren dat zij minder vrijuit kunnen spreken en dat er minder ruimte is voor onderwijs’

vraag 1: Op dit moment zijn mijn vragen over mijn kind beantwoord.
vraag 2: Ik heb het gevoel dat de dokters en verpleegkundigen als een team voor mijn kind zorgen.
vraag 3: Ik begrijp waarom mijn kind in het ziekenhuis ligt.
vraag 4: Ik begrijp wat er met mijn kind gaat gebeuren.
vraag 5: De arts en/of verpleegkundige zijn ingegaan op mijn zorgen en angsten.
vraag 6: Ik weet welke medicijnen mijn kind krijgt.
vraag 7: Ik begrijp wat er van mij wordt verwacht en wat ik wel/niet mag doen.
vraag 8: De zorgverleners maken gebruik van de mogelijkheid dat ik mijn kind het beste ken.
vraag 9: Ik ben goed geïnformeerd over het ontslag en de periode na het ziekenhuis.
vraag 10: Artsen en verpleegkundigen zijn eenduidig in wat zij vertellen.
vraag 11: Er wordt rekening gehouden met de privacy van mij en mijn kind.
vraag 12: Het is voor mij duidelijk wanneer ik mijn vragen kan stellen.

FIGUUR 1 MENINGEN VAN OUDERS OVER DE VISITE

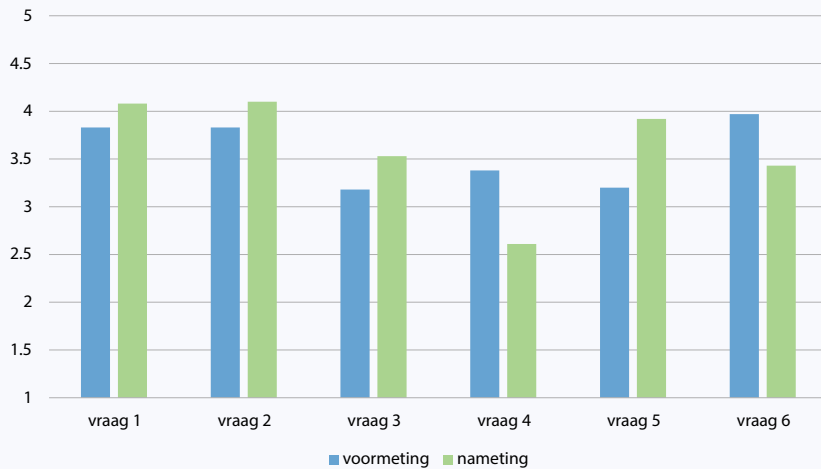
(respons 31 procent). De ouders geven in de nameting op alle 12 vragen een positievere score dan in de voormeting. Ze geven onder andere aan dat zij door deelname aan de visite beter geïnformeerd zijn over de voorgeschreven medicatie en over zaken rondom het ontslag. Daarnaast geven ouders aan dat het voor hen duidelijker is wanneer zij hun vragen kunnen stellen (figuur 1). Verpleegkundigen en artsen scoren in de nameting op vier vragen positiever en op twee minder positief dan in de voormeting. Zij ervaren onder andere dat het beleid voor de volgende 24 uur duidelijker is. Daarentegen ervaren verpleegkundigen en artsen dat zij in de nieuwe werkwijze minder vrijuit kunnen spreken en dat er minder ruimte is voor onderwijs (figuur 2). Uit het kwalitatief onderzoek blijkt ook dat door de

deelname van ouders het onderwijs op een andere moment gegeven moet worden. Ruim 60 procent van de ouders maakt gebruik van de mogelijkheid te participeren in de visite.

Kwalitatief onderzoek

Voor het kwalitatieve onderzoek zijn tien kinderverpleegkundigen, zes ouders en vier artsen geïnterviewd en vijf medische visites geobserveerd. Uit de analyse van de interviews en observaties kwamen vier belangrijke thema's naar voren: (1) het creëren van voorwaarden, (2) het verkennen van de achtergrondkenmerken ouders, (3) het voorbereiden en evalueren met ouders en (4) het begeleiden van het proces. Deze vier thema's worden hieronder nader toegelicht. In figuur 3 worden de thema's gerelateerd aan de CanMEDS-rollen zodat deze,

FIGUUR 2 MENINGEN VAN ARTSEN EN VERPLEEGKUNDIGEN OVER DE VISITE

vraag 1: In de visite worden mijn vragen over kind en familie beantwoord.
vraag 2: Ik heb het gevoel als een team voor de patiënt en familie te zorgen.
vraag 3: Het beleid voor het kind is voor de komende 24 uur (of weekend) duidelijk.
vraag 4: In de visite is (in het algemeen) te veel ruimte voor uitleg en onderwijs.
vraag 5: Ouders (verzorgers) kennen hun kind het best; daar maken wij goed gebruik van.
vraag 6: Tijdens de visite kan voldoende vrij uit worden gesproken over het kind en de familie.

FIGUUR 3 VERPLEEGKUNDIG HANDELEN EN DE CANMEDS-ROLLEN

Verpleegkundig handelen	CanMEDS Rol
Creëren van voorwaarden	Organisator
Vorbereiden en evalueren met ouders	Zorgverlener
Verkennen achtergrond kenmerken ouders	Zorgverlener
	Samenwerkingspartner
Begeleiden van het proces	Samenwerkingspartner

aan de hand van de verkregen inzichten, worden voorzien van nieuwe contexten en beroepssituaties.

Het creëren van voorwaarden

Het standaardiseren van een medische visite in tijd, locatie en onderwerpen wordt door ouders als een belangrijke voorwaarde ervaren. Ouders geven aan dat zij hierdoor de mogelijkheid krijgen om zich voor te bereiden op het overleg, zowel inhoudelijk als organisatorisch. Ook verpleegkundigen vinden het structureren van de visite een gewenste voorwaarde. De kaders voor het uitwisselen van informatie en het stellen van vragen worden hiermee duidelijk en de voor-

spelbaarheid voor ouders wordt vergroot.

‘Dan weet je: dan is de visite en dan aan het begin van de dag bespreken we de situatie van ons kind. Gedurende de dag zie je vervolgens dat een aantal van die afspraken tot uiting komt’
- Uitspraak ouder -

Verkennen achtergrondkenmerken ouders

Verpleegkundigen geven aan dat de achtergrond van ouders (etniciteit, cultuur, sociaaleconomische status, financiële toestand en cognitie) invloed kan hebben op de wijze waarop ouders participeren. Een aantal verpleegkundigen

vindt het belangrijk om deze achtergronden en de emotionele toestand te achterhalen, zodat zij zich daaraan kunnen aanpassen.

‘...een soort van kennisniveau is handig om te peilen wat ouders aankunnen. Waar hebben ze echt behoefte aan? Zijn dit praktische zaken of willen ze ook veel achtergrondinformatie? In hoeverre willen ze kennis en in hoeverre kunnen ze kennis aan? Hoe is de beleving binnen hun cultuur?’
- Uitspraak verpleegkundige -

Vorbereiden en evalueren met ouders

Verpleegkundigen benadrukken het belang van het tijdig informeren van ouders over de mogelijkheid, het doel, de inhoud en de procedure van een medische visite. Ouders geven dit ook aan; ter voorbereiding op de visite willen zij graag door verpleegkundigen geïnstrueerd worden over wat zij kunnen verwachten. Ook geven ouders aan te leren van de ervaringen die ze opdoen tijdens de visite. Zij raken bekend met de gang van zaken, de medische termen en de betrokken disciplines. Ondanks dat ouders zich ontwikkelen, blijft een evaluatie met de verpleegkundige gewenst om onduidelijkheden vanuit de visite te verhelderen.

‘Het is wel fijn om van tevoren te weten waar je als ouder op moet letten of wat men van je verwacht, waar je antwoord op moet geven. Ik kan begrijpen dat sommige ouders helemaal losgaan in het geven van informatie; het misschien ook gaan hebben over het veršonen van het bedje, of over dingen die niet thuishoren in een visite. De context en het doel moet helder zijn.’
- Uitspraak ouder -

Begeleiden van het proces

Verpleegkundigen zijn van mening dat zij ouders expliciet moeten uitnodigen om deel te nemen aan de visite. Daarnaast geven ouders en verpleegkundigen aan dat verpleegkundigen zowel vooraf als tijdens de visite de ouders moeten ondersteunen. Verpleegkundigen kunnen ouders bijvoorbeeld aanmoedigen om vragen en onzekerheden op te schrijven, zodat niets vergeten wordt.

Daarbij vinden alle geïnterviewden het belangrijk om tijdens de visite zo min mogelijk vakjargon te gebruiken of wanneer een medische term wordt gebruikt deze toe te lichten. Daarnaast wordt de verpleegkundige ook als een coach ervaren. Zo gaf een arts aan dat verpleegkundigen de juiste professionals zijn om ouders te stimuleren hun vragen en zorgen te delen. Ouders geven eveneens aan dat zij door verpleegkundigen ondersteund worden in het bepalen of de gegeven input relevant was.

'De verpleegkundige is ook een coach. Door ouders te steunen in het ter sprake brengen van zaken: dat en dat wil je nog bespreken' - Uitspraak arts -

Verpleegkundigen en artsen vinden dat ouders hun kind het beste kennen. Ouders worden daarom in de visite aangemoedigd om observaties en interpretaties van het gedrag van hun kind te delen met de aanwezigen. Een aantal verpleegkundigen vindt dat ouders vaak de beschikking hebben over dezelfde of zelfs meer informatie dan de verpleegkundige. Als resultaat hiervan ervaren verpleegkundigen dat hun eigen inbreng afhankelijk wordt van de inbreng van ouders. **'Over het algemeen kunnen ouders zaken heel goed verwoorden en ik vind het wel een meerwaarde dat ze erbij zitten. Zij kennen het kind het beste'** - Uitspraak verpleegkundige -

Niettemin vinden verpleegkundigen het gewenst om hun expertise te blijven inzetten om de inbreng van ouders te ondersteunen met objectieve parameters. Communicatieve vaardigheden vinden zij hierbij belangrijk omdat verpleegkundigen de input van ouders soms moeten aanvullen, nuanceren en/of objectiveren. Verpleegkundigen vinden dat zij in staat moeten zijn om het verhaal van ouders aan te kunnen vullen met feiten, waarbij zij open en respectvol moeten communiceren. Verpleegkundigen vinden dit een uitdaging. **'Als jij dan zegt: wij hebben het als verpleegkundigen zo gezien vannacht. Bijvoorbeeld over het slapen of over het spugen of wat dan ook. Dat ouders dan zeggen: ja, ja, dat was ook wel natuur-**

lijk een beetje zo...'
- Uitspraak verpleegkundige -

CONCLUSIES

Uit de evaluatie van het project blijkt dat ouders de actieve participatie tijdens de medische visite positief waarderen. Ook de verpleegkundigen en artsen zijn positief, al ervaren zij dat zij minder vrijuit kunnen praten. Tevens moeten zij het onderwijs op een ander moment organiseren.

Op basis van het kwalitatief onderzoek is inzichtelijk geworden dat naast het directe handelen van de verpleegkundige, de organisatie van zorg belangrijk is voor een actieve participatie van ouders in de medische visite. Door procedures te standaardiseren kunnen verpleegkundigen gerichte informatie en instructies geven. Het creëren van voorwaarden vergroot de voorspelbaarheid voor ouders waardoor het gemakkelijker wordt om actief te participeren. Daarnaast is de ondersteuning van ouders door verpleegkundigen om deel te nemen aan de visite en actief te participeren essentieel.

Een andere en belangrijke uitkomst is dat ervaringen van ouders informatief en verrijkend kunnen zijn. De informatie die ouders inbrengen behelst echter maar één perspectief en dient altijd aangevuld te worden aan de hand van observaties van de verpleegkundige en arts. Van verpleegkundigen wordt verwacht dat zij hun communicatieve vaardigheden en het gedrag altijd zullen aanpassen aan de situatie en de inbreng van ouders. Belangrijk hierbij is dat

verpleegkundigen altijd samen met ouders de visite evalueren.

DISCUSSIE

Nadat het project "Ouders bij de visite" is afgerond, is de werkwijze in bijna het gehele EKZ geïmplementeerd. Het laten participeren van ouders of familieleden in de visite is dan ook in veel situaties toepasbaar en leent zich ook goed voor andere afdelingen zoals de afdeling ouderengeneeskunde. Er zijn echter ook specifieke situaties denkbaar waarbij actieve deelname door ouders of andere familieleden minder vanzelfsprekend is, bijvoorbeeld bij een verdenking op kindermishandeling of bij taalverschillen. Verder is het interessant na te gaan waarom ouders géén gebruik maken van de mogelijkheid deel te nemen aan de visite. Ook willen we in de verdere uitbouw van dit project expliciet aandacht schenken aan diversiteit, zoals het betrekken van ouders in de visite met een andere moedertaal of cultuur. In de kern blijft het echter belangrijk dat artsen en verpleegkundigen uitdragen dat familieleden een waardevol en aanvullend lid zijn van het bestaande zorgteam. 📍

REFERENTIE

1. Landelijk Overleg Opleidingen Verpleegkunde (LOOV). Bachelor of Nursing 2020 - Een Toekomstbestendig Opleidingsprofiel 4.0. 2015. www.vereniginghogescholen.nl/system/profiles/documents/000/000/180/original/Bachelor_of_Nursing_2020_-_Toekomstbestendig_opleidingsprofiel_4.0.pdf?1449493532

Samenvatting

→ Betrek de patiënt én de informele zorgverlener actief in het verpleegkundig proces.
→ Creëer voorwaarden om ouders een actieve rol te geven in de medische visite.
→ Beschrijf de structuur en de rolverdeling van de medische visite als een 'blauwdruk' zodat ouders adequaat geïnformeerd worden en de zorgpro-

fessionals eenduidig kunnen handelen.
→ Naast informeren, instrueren en gezamenlijk evalueren met de ouders is het belangrijk om te blijven reflecteren op het eigen handelen.
→ Besteed voldoende aandacht aan ouders met verschillende achtergronden om tijdens een medische visite op professionele wijze te kunnen communiceren.